

mišljenje, izkustvo, znanstvena radoživost, prehajanje v vedno tanjše in vedno subtilnejše plasti. Ne delo kot zavezanost cilju, kot služba pri odgovoru, temveč ustvarjanje, kot negacija. Ne kot molk in ne kot vzklik, temveč kot rezki klic, boleči jek in orgastični krik v prodiranju in nenehnem delanju.

Ce bo v političnem življenju Slovenije takšno delovanje premagalo profesionalno odgovornost in »učeno nevednost«, ki stoji odprtih ust in glasnega grla sredi zgodovine, če bo uspelo predreti kánone in pastoralne humanistične koncepte na eni in zganiti tiste, ki se opajajo v statičnem malikovanju blišča stvari na drugi strani, tedaj pristajam na *politično* in na *aktivizem*. Tudi Vietnam se mora zganiti, tudi zanj se morajo odločiti v svetovnih možganskih trustih in ob vprašanju vietnamskih kmetov, pogaženih od jeklene stvarnosti, se mora prebuditi »moč« evropske inteligence. V jeku in z blazno voljo se bo prerajal svet, ki umira.

Dimitrij Rupel

KRONOLOGIJA DELA MEDNARODNEGA SODIŠČA ZA VOJNE ZLOČINE V VIETNAMU

I

Po zamisli ameriškega radikalnega lista *Minority of One* je angleški filozof Bertrand Russell naslovil v juniju 1966. leta pisma deseterici intelektualcev v razne kraje sveta in jih povabil, naj sodelujejo kot sodniki v mednarodnem sodišču, ki bi ugotovilo, kakšne vojne zločine počne ameriška vojska v Vietnamu.

V Londonu so povabljeni na sestanku od 13. do 16. novembra 1966 sprejeli program, ki ga je predložil Jean-Paul Sartre:

Vest človeštva je globoko vznemirjena zaradi vojne v Vietnamu. To je vojna, v kateri se je najbogatejša in najmočnejša država sveta postavila proti ljudstvu revnih kmetov, ki se že četrto stoletje borijo za svojo samostojnost. Postaja očitno, da ta vojna krši mednarodne zakone in običaje.

Svetovni tisk in deloma tudi tisk v Združenih državah Amerike vsak dan prinaša vesti, ki bi pomenile, če bodo dokazane, nenehno naraščanje kršitve načel, izraženih na nürnberškem procesu, in pravil, določenih z mednarodnimi dogovori.

Globoko smo ganjeni in pretreseni nad trpljenjem, ki ga prenaša vietnamsko ljudstvo, in trdno prepričani, da človeštvo mora spoznati resnico, da bi lahko izreklo strogo in nepristransko sodbo o dejanjih, ki se gode v Vietnamu, kakor tudi to, kdo je odgovoren zanje; zato smo sprejeli poziv Bertranda Russella, naj bi se sestali in brez predsodkov raziskali resnico in jo kontrolirali z ustreznimi načeli in zakoni.

Trdi se, da je letalstvo Združenih držav Amerike v devetih mesecih leta 1966 vrglo na Vietnam štiri milijone funtov bomb na dan. Če se bo to v taki meri nadaljevalo, bo do konca tega leta celotna množina eksploziva preseгла količino, ki je bila med vso drugo svetovno vojno odvržena na celo področje vojaških operacij na Pacifiku. Površina, ki jo bombardirajo, ni večja od držav New Yorka in Pennsylvanija.

V Južnem Vietnamu so ameriška vojska in njim vdani saigonski za-
vezniki nagnali osem milijonov ljudi, kmetov in njihovih družin, za bo-
dečo žico taborišč pod nadzorstvo politične policije. Kemična sredstva,
strupi, so bili in so v uporabi, desetine tisočev akter orne zemlje je bilo
spremenjenih v puščavo. Pridelki so sistematično uničevani — in to v
deželi, kjer tudi v normalnih razmerah povprečen moški ali žena pojesta
manj kot polovica tega, kar porabi povprečen Američan (in živita manj
kot eno tretjino njegovega življenja). Namakalni sistem je načrtno uniče-
van. Napalm, fosforne bombe in najrazličnejša druga sredstva, sadistično
premišljena in do sedaj neznan orožja se uporabljajo proti prebivalcem
Severnega in Južnega Vietnama. Več kot petsto tisoč vietnamskih mož,
žena in otrok je bilo žrtev te vojne, kar je več od števila vojakov, ki so
jih Združene države Amerike izgubile v obeh svetovnih vojnah. Toda
vietnamsko prebivalstvo je bilo zdesetkano že med japonsko in francosko
okupacijo in z lakoto, ki je zavladovala po drugi svetovni vojni.

Čeprav nam naše naloge ni naložila nobena vlada, smo kljub temu
prevzeli odgovornost v korist človečnosti in v interesu zaščite civilizacije.
Ravnamo po lastni pobudi, popolnoma neodvisni od katerekoli vlade ter
oficijalne ali poloficijalne organizacije, v trdnem prepričanju, da izkazu-
jemo globoko nezadovoljstvo mnogih naših bližnjih v veliko deželah. Ve-
rujemo, da bo naša akcija pomagala prebuditi vest sveta.

Zato se razglasimo za sodišče: čeprav nima nobene moči uveljaviti
kazen, hoče odgovoriti med drugim tudi na naslednja vprašanja:

1. Ali je vlada Združenih držav Amerike (ter vlade Avstralije, Nove
Zelandske in Južne Koreje) — po mednarodnih zakonih — zagrešila akt
agresije?

2. Ali ameriška armada eksperimentira z novimi orožji, ali uporablja
orožja, ki so prepovedana po vojnih zakonih (plin, specialne kemične pro-
dukte, napalm itd.)?

3. Ali so bili bombardirani cilji civilne narave npr. bolnišnice, šole,
sanatoriji, zbirališča vode itd. in v kakšnem obsegu se to dogaja?

4. So vietnamski zaporniki predmet nečloveškega ravnanja, prepove-
danega z vojnopravnimi zakoni, posebno mučenja ali pohabljanja?

5. Je bilo civilno prebivalstvo izpostavljeno neupravičenim represal-
ijam, kot so zlasti eksekucije talcev?

6. So bila ustanovljena taborišča za prisilno delo, so bile izvedene
deportacije prebivalstva ali akcije, ki so imele namen, da iztrebijo prebi-
valstvo, ali takšne akcije, ki bi jih pravno lahko označili za genocid?

Če sodišče spozna, da so bili — eden ali vsi — navedeni zločini stor-
jeni, bo njegova naloga, da ugotovi tudi to, kdo je zanje odgovoren.

Sodišče hoče preiskati vse dokaze, ki mu bodo predloženi od kogar
koli. Dokazi so lahko ustni ali v obliki dokumenta. Noben dokaz, pomemben
za ta namen, ne bo ostal neopažen. Noben dokaz, ki bi lahko pričal o
preiskovanih zločinih, ne bo ostal neupoštevovan.

Narodna osvobodilna fronta Vietnama in vlada Demokratične repub-
like Vietnama sta nam zagotovili svojo pripravljenost sodelovati z nami
in nam preskrbeti potrebne informacije ter nam pomagati preveriti točnost

in zanesljivost le-teh. Vladar kamboške države princ Sihanuk nam je hkrati ponudil, da nam bo v pomoč pri posredovanju dokazov.

Trdno smo prepričani, da bodo vsi izpolnili svojo obljubo, in hvaležno sprejemamo njihovo pomoč, ne da bi to kakorkoli oplivalo na naše poglede in končen rezultat. Kot sodišče ponaoljamo poziv, ki ga je Bertrand Russell poslal vladi Združenih držav Amerike. Pozivamo vlado Združenih držav Amerike, da nam predloži dokaze o stvari, ki se bo obravnavala, in da pošlje pooblaščenega zastopnika, ki bi bili navzoči na obravnavi. Naš namen je nepristransko ugotoviti čisto resnico o vojni; iskreno upamo, da naš trud prispeva k pravičnosti v svetu in za ponovno vzpostavitev miru in osvoboditev tlačanih narodov.

Mednarodno sodišče za vojne zločine so sestavljali:

Wolfgang Abendroth, profesor sociologije iz Zvezne republike Nemčije,
Günther Anders, pisatelj in filozof iz Avstrije,

Mehmet Ali Aybar, strokovnjak za mednarodno pravo iz Turčije in član turškega parlamenta ter predsednik Delavske partije Turčije,

Lelio Basso, profesor sociologije na univerzi v Rimu, poslanec v italijanskem parlamentu, predsednik Italijanske socialistične partije proletarske enotnosti,

Simone de Beauvoir, pisateljica iz Francije,

James Baldwin, pisatelj iz ZDA,

Stokely Carmichael, eden od voditeljev gibanja za črnske pravice iz ZDA,
Vladimir Dedijer, doktor prava in zgodovinar iz Jugoslavije,

Dave Dellinger, ameriški pacifist in glavni urednik časopisa Liberation,
Melba Hernandez, pravnik in soborec Fidela Castra s Kube,

Amado Hernandez, predsednik demokratske laburistične partije, izvršni sekretar Nacionalne organizacije filipinskih pisateljev, direktor Filipinske organizacije novinarjev s Filipinov,

Mahmud Ali Kasuri, prvi advokat Vrhovnega sodišča Pakistana,

Kinju Morikawa, podpredsednik Japonske zveze za državljanske pravice, profesor na tokijski univerzi,

Carl Oglesby, pisatelj, bivši predsednik SDS (leva študentska organizacija v ZDA),

Jean-Paul Sartre, pisatelj in filozof iz Francije,

Laurent Schwartz, profesor na Sorboni — Francija,

Peter Weiss, pisatelj s Švedske,

Lawrence Daily, generalni sekretar Zveze rudarjev Škotske,

Isaac Deutscher, pisatelj iz Anglije.

Za častnega predsednika je bil izbran Bertrand Russell,

za izvršnega predsednika Jean-Paul Sartre,

za predsednika zasedanja Vladimir Dedijer,

za podpredsednika Laurent Schwartz.

Sodišče je na svoji prvi seji v Londonu sprejelo pozdrave voditeljev dveh suverenih držav, predsednika DR Vietnama Ho Ši Minha in predsednika Kambođe Norodoma Sihanuka. Prvi telegram med drugim sporoča:

»... Ameriški imperialisti zaostrojujejo vojno proti nacionalni neodvisnosti in miru v Vietnamu. Njihove pošastne krutosti in zločini presegajo celo najbolj gnusna početja hitlerjevskih fašistov. Z obsodbo teh zločinov bo mednarodno sodišče za vojne zločine spodbudilo ogorčenje vsega sveta proti ameriškim agresorjem in okrepilo protestno gibanje med prebivalci vseh dežel, ki zahtevajo prekinitev te zločinske vojne in umik ameriških ter satelitskih čet. Sodišče je akcija svetovnega pomena za pravico in samostojnost narodov. Prispevalo bo k osveščanju vseh ljudi za boj proti ameriškem imperializmu, največjemu sovražniku humanosti in miru v svetu. Naše ljudstvo je odločeno boriti se do končne zmage svojih pravic. Visoko cenimo vašo plemenito pobudo in vam iz globine svojih src pošiljamo popolno podporo...«

Sodišče je odgovorilo Ho Ši Minhu z naslednjimi besedami:

»Mednarodno sodišče za vojne zločine se vam ob tej priložnosti toplo zahvaljuje za vaše sporočilo, s katerim ste podprli delo sodišča. Vaša plemenita ponudba za pomoč pri naših raziskovanjih, ki bi omogočila našim poizvedovalcem opazovanje in neovirano delo v Demokratični republiki Vietnam, je v veliko oporo naši veliki nalogi.

Kljub vsakršnim težavam ali pritisku, ki bi ga doživelo naše delo, se mednarodno sodišče za vojne zločine zaobljublja, da bo vodilo nepristransko preiskavo dejstev v zvezi z vojno ZDA proti vietnamskemu ljudstvu.

Razgllašamo našo trdno odločitev prikazati resnico in določiti polno odgovornost ter služiti najprijim interesom hrabrega vietnamskega naroda.«

Na ponudbo princa Norodoma Sihanuka, voditelja Kambodže, da kamboška vlada daje sodišču polno pomoč pri preiskovanju ameriških vojnih zločinov, je sodišče odgovorilo z brzozavko:

»Mednarodno sodišče za vojne zločine toplo sprejema vašo ponudbo za pomoč pri raziskavah na kamboško-siamski in južnovietnamski meji ter ugotavlja vpadanja na ozemlje Kambodže ter vojnih zločinov, storjenih nad njenim prebivalstvom, ter uničenjem kamboških vasi.

Kot nam naša naloga velewa, bomo ugotovili odgovornost ZDA, čakamo pa na priložnost izkoristiti vašo pomembno ponudbo.«

Pozdravni telegram je poslal tudi Nguyen Huu Tho, predsednik Fronte narodne osvoboditve Južnega Vietnama. Sodišče mu je poslalo naslednji odgovor:

»Mednarodno sodišče za vojne zločine ceni vaše sporočilo. Odločeni smo podrobno raziskati in podati celotno sliko vojne, ki jo vodijo ZDA v Vietnamu. Visoko cenimo vašo ponudbo za pomoč pri izpolnitvi naše naloge prek prič in samih žrtev, prek dovoljenja za vstop naših preiskovalcev v osvobojeni Južni Vietnam ter prek oskrbe popolnih dokazov in dokumentacije.«

Sodišče je poslalo v obdobju od decembra 1966 do aprila 1967 v Severni Vietnam štiri preiskovalne skupine ekspertov iz Evrope in Amerike, prav tako kot eno skupino iz Japonske, kar je skupno 142 znanstvenikov, zgodovinarjev ter pravnikov. Njihova naloga je bila ugotoviti, če prima facie poročila o vojnih zločinih, objavljena v svetovnem tisku, ustrezajo resnici. Poleg tega je bila naloga teh preiskovalnih skupin tudi zbirati vse druge dokaze, na osnovi katerih bi lahko sodišče podalo svojo odločitev o vojnih zločinih v Vietnamu.

Medtem pa so člani sodišča v svojih člankih in govorih podrobneje obdelali osnovne ideje sodišča. Jean-Paul Sartre je izmenjal pismi s predsednikom De Gaullem, v katerih je prikazal svoje stališče o delu sodišča. Sartrovo pismo predsedniku De Gaullu, poslano 13. aprila 1967, se glasi:

Dovoljujem si, da vas opozorim na naslednja dejstva:

Sodišče, osnovano novembra prejšnjega leta na pobudo lorda Russella, namerava prirediti svoje drugo zasedanje v Parizu od 26. aprila do začetka maja. Vse do sedaj ni bilo slutiti, da bi francoska vlada temu nasprotovala, posebej še ker bi se zasedanja udeležili le povabljeni. Vendar nas je neki incident prisilil pomisliti, da se je stališče javne oblasti spremenilo.

Predsednik zasedanja je Vladimir Dedijer, Jugoslovčan, ki je v zadnjih mesecih pogosto bival za kratek čas v Parizu. Z željo, da bi zaradi nameravanega zasedanja dalje časa bival v Parizu, je zaprosil našo ambasado v Angliji — kjer se sedaj mudi — za vstopno vizo. Vendar mu ta viza ni odobrena, saj niti tranzitne vize ni dobil.

Dedijer se ni nikoli vmešaval v kakršnekoli notranje ali zunanje zadeve Francije, o tem priča tudi tranzitna viza, ki jo je imel vse do zadnjih dni. Zato imamo razloge za zaskrbljenost, da je namen neodobrene vize motiviran z željo, da se onemogoči zasedanje sodišča v Parizu.

Želel bi verjeti, gospod predsednik Republike, da so naša predvidevanja zmotna in ne bomo informirani o odločitvah vlade indirektno prek postopkov ambasad ali konzularnih služb. Trdno upamo, da gre le za nesporazum in bo Dedijeru odobrena viza za bivanje, prav tako kot drugim članom sodišča in tujim osebam, ki bi želele pričati pred sodiščem. V vsakem primeru si dovoljujem, da Vas seznanim s temi dejstvi.

Prosim vas, gospod Predsednik Republike, da sprejmete izraze mojega visokega spoštovanja.

Jean-Paul Sartre

Predsednik Russellovega sodišča

Predsednik De Gaulle je odgovoril Sartru 22. aprila 1967:

Cher Maître,

V pismu z dne 15. aprila ste me prosili, da raziščem primer Vladimira Dedijera ali še bolj obširno — oseb, ki so povabljene, da v tem ali onem smislu sodelujejo pri delu Russellovega sodišča.

Sodelavci Russellovega sodišča nameravajo kritizirati politiko ZDA v Vietnamu. V tem ni ničesar, kar bi prisililo vlado, da bi omejila njihovo normalno svobodo sestajanja in izražanja. Poleg tega vi veste, kaj misli

vlada o vojni v Vietnamu in kaj sem jaz osebno o tem javno in nedvoumno povedal. Ne oziraje se na to, da sta pero in beseda pri nas svobodna, se ne postavlja vprašanja, da se drže ob strani osebnosti, katerih teze so o tem vprašanju blizu uradnemu stališču francoske Republike.

Prav tako ne gre za pravico zbiranja niti za svobodo izražanja, temveč za nalogo, ki je toliko bolj imperativna za Francijo, čimbolj je Francija — kot je znano — v bistvu opredeljena, da skrbi za to, da država, s katero ima odnose in ki je kljub vsem nesporazumom njen tradicionalni prijatelj, ni na njenem ozemlju predmet procedure, ki presega mednarodno pravo in prakso.

Medtem pa je videti, da je to primer z akcijami, ki jih izvajajo lord Russell in njegovi prijatelji, takoj ko nameravajo dati pravno obliko svojim raziskavam ter obliko obsodbe svojim sklepom. Ni mi treba učiti vas, da vsaka pravda, v svojem principu kot tudi v izvrševanju, pripada samo državi. Ne oziraje se na motive, ki so navdihnili lorda Russella in njegove prijatelje, moram ugotoviti, da nimajo nikakršnih pooblastil niti kakršnega koli mednarodnega mandata, zato ne morejo izvrševati nobenega akta pravice.

Zaradi tega je bila vlada prisiljena upreti se na našem teritoriju sestanku, ki bi po svoji obliki nasprotoval temu, kar ona še posebej želi spoštovati.

Dodal bi še, da v moralnem vplivu, ki ga lahko imajo nekatere osebe, zbrane okoli lorda Russella, in v pomanjkanju javnega sodišča se mi ne zdi, da bi lahko dajale večjo težo svojim opozorilom z oblačenjem toge, sposojene za to priložnost.

Sprejmite, Cher Maitre, izraze mojega spoštovanja.

Charles De Gaulle

Sartre je odgovoril na argumente predsednika De Gaulla v francoskem tedniku *Nouvel Observateur* z dne 26. aprila 1967, v njem je izrazil mišljenje, da obstajata dva izvora oblasti: prvi je država in drugi — suvereni narod. Na osnovi tega je Sartre izrazil svoje prepričanje, da je zaradi tega, ker je sodišče izšlo prav iz tega drugega izvora, najboljši porok, da bodo ljudske množice ratificirale sklepe sodišča in tako potrdile obsodbo, kajti nobena organizacija na svetu ne more dati mandata kakšnemu podobnemu mednarodnemu sodišču za vojne zločine. Sartre je poleg tega še večkrat poudaril, da je »moč tega sodišča v njegovi univerzalnosti in nemoči«.

Vladimir Dedijer je pojasnil svoje razloge za pristop k sodišču v članku v *Politiki* z dne 18. septembra 1966:

»Tudi mi smo močno povezani z vietnamskim ljudstvom. Kot malo kateri narod v Evropi smo trpeli zaradi imperialističnih napadov. Tako smo v prvi svetovni vojni — to je že skoraj pozabljen podatek — izgubili milijon devetsto tisoč ljudi, a v drugi svetovni vojni prav toliko.

Ta nasilna, prezgodnja smrt je po mojem tisto, kar nas povezuje z Vietnamom. Ta mali kmečki narod z veliko kulturo že osemdeset let krvavi v borbi proti francoskemu, japonskemu in amerišskemu imperializmu. Ta množična, nasilna smrt milijonov ljudi z njihovim osebnim življenjem, radostmi in žalostjo, je zame najpečja utež na tehtnici zgodovine.«

Dedijer nadalje opozarja na podobnost med našo narodnoosvobodilno borbo ter borbo vietnamskega naroda.

»Proces samoopredelitve narodov se je pri nas uresničil v pretekli vojni, sedaj pa je ta proces na dnevnem redu v deželah Azije, Afrike in Latinske Amerike. Prepad med ekonomsko razvitimi deželami je vse večji. Neokolonializem hoče ta proces za vsako ceno zadržati. Razen tega je treba upoštevati, da je Marxova teorija absolutne pauperizacije, osiromasjenja, dejansko življenje v večini ekonomsko nerazvitih dežel. Revni so revnejši, peščica bogatih vedno bogatejša. Tu se ustvarjajo veliki družbeni spori, ki imajo svoje nacionalne in mednarodne značilnosti. Odtod revolucije in težnje narodov tega dela sveta, da bi se osvobodili imperializma.«

Dedijer meni, da obstajajo tudi skupni elementi v naši revoluciji in sednji borbi v Vietnamu:

»a) V narodnoosvobodilni borbi smo težili k družbi, pri nas prav tako kot v mednarodnem obsegu, ki bo racionalno urejena, iz katere bodo izginile stihije kapitalizma in vsega, kar kapitalizem ustvarja, posebej še imperializem in vojno uničenje.

b) Nova družba si mora prizadevati po zmanjšanju neenakosti med narodi, razredi, posamezniki in spoli.

c) Napredek družbe je mogoč le z vzporednim dvigom materialnega stanja ter hkratno izgradnjo novih, etičnih odnosov ter tako tudi novega, boljšega človeka.

Zame je to temelj partizanske etike tako pri nas kot v Vietnamu. To je uporabna etika, kar pomeni, da med principom in postopkom ne sme biti neskladja. Če se pa to zgodi, pomeni to konec borbe.«

II

Jugoslovanska, slovenska javnost pa še posebej, je podprla idejo formiranja sodišča kot eno izmed mnogoštevilnih akcij za spoznavanje resnice o vojni v Vietnamu. Russellove, Sartrove in Dedijerove izjave so bile objavljene v našem dnevnem in tedenskem časopisju, prek radia in televizije.

Hkrati se je razvila načelna diskusija, kako najbolje pomagati sodišču pri njegovem delu: prek posebnih odborov ali ne. Ta diskusija se je prepletala z vprašanji o naravi agresije v Vietnamu.

Diskusijo je odprl predsednik Slovenske akademije znanosti in umetnosti Josip Vidmar. Najprej je zameril Vladimiru Dedijeru, ker je brez njegovega pooblastila dovolil tisku, da je objavil povabilo Bertranda Russella Josipu Vidmarju kot članu osnovatelju odbora za podporo sodišču. V ljubljanskem Delu z dne 20. oktobra 1966 se je Vladimir Dedijer opravičil Josipu Vidmarju zaradi tega, ker je v našem tisku izšla novica, da je Russell pisal Vidmarju. V drugem odgovoru je Dedijer podčrtal, da Russell ni predložil Vidmarja na svojo iniciativo. V polemiko z Josipom Vidmarjem se je vključila tudi Tribuna, list ljubljanskih študentov.

Ta Vidmarjeva stališča se po članku v Delu z dne 15. oktobra 1966 glase:

»Zato sem mnenja, da bi moral biti pri nas pristop k ustrezni organizaciji za uveljavljanje naših stališč glede imenovanih dogodkov drugačen kot na zahodu, na primer v Angliji. Obsojanje ameriških zločinov in protest zoper nje bi lahko bila neposredna zadeva naših množic, če bi se za to zavzele naše množične organizacije, na primer Zveza borcev ali Socialistična zveza delovnega ljudstva po svojih organih. Takemu širokemu snovanju bi »izbrani« rade volje nudili vso pomoč svojo z besedo in peresom, kakor so kajpada pripravljeni tako ali drugače moralno podpreti Russellove težnje, ki bodo s svojo plemenitostjo gotovo pritegnile veliko evropskih in svetovnih javnih delavcev k delu za mir in za nerazbojniško sožitje med narodi sveta. Nisem pa prepričan, da so možje, ki jih je pri nas izbral lord Russell in jim naslovil svoja pisma, priporočljivi in primerni organizatorji ali voditelji takih organizacij, kakršne ima v mislih angleški filozof.«

Ko je Vidmar govoril o naravi vojne v Vietnamu, je zapisal:

»Ta proces ni nič drugega kakor osvajanje sveta po socializmu, ki je v teku od oktobrske revolucije, ki je v teku trajno, se kdaj pa kdaj ustavi, ki ga nasprotne sile kdaj pa kdaj potisnejo celo nazaj, ki pa kljub temu nezadržno osvaja nove in nove pokrajine in narode sveta, pa naj se ta trditev sliši še tako propagandno banalna. Seveda se vse to dogaja s strašnimi žrtvami, s prelivanjem krvi, toda tak je očitno prekleti zakon človeške zgodovine. Drugače nista znala osvajati sveta niti krščanstvo niti Mohamedov nauk.«

Tribuna je med drugim odgovorila Josipu Vidmarju z naslednjimi besedami:

»15. oktobra je Josip Vidmar v Delu javno obvestil našo in s tem tudi svetovno javnost, da se odreka sodelovanju v odboru za podporo Russellovemu sodišču! Pri tem ne gre za nikakršne osebne in objektivne ovire, temveč za svojevrstno politično logiko, ki je generaciji, katere del smo, tuja. Denimo, da tov. Vidmar ni prebiral dokumentov VIII. kongresa ZKJ, državnih komunikacij in drugih dokumentov, toda tu je še zadnji kongres SZDLJ, SZDL Slovenije) tov. Vidmar je bil navzoč na tem kongresu, bil je celo član delovnega predsedstva), Zveze študentov Jugoslavije in Zveze sindikatov Jugoslavije, ki so jasno opredelili svoje stališče do Vietnama. Sicer pa se ne kaže skrivati za politične in državne institucije. Ali tov. Vidmar res ne more sodelovati samostojno, individualno? Vidmar piše o »divjaštvu ameriške soldateske v tej nesrečni deželi«, piše celo, da »ogorčeno in z občutkom sramu obsoja ameriško banditstvo v Vietnamu«, a nadaljuje, da je »vietnamska vojna epizoda v velikem zgodovinskem procesu, ki že malone pol stoletja teče v svetu in vsepovsod pušča za seboj kri in razdejanje, prinaša pa človeštvu upanje...« Vidmar je tako pristal na ameriško razlago ameriške agresije v Vietnamu, ki potemtakem varuje narode pred osvajanjem take vrste.«

V Delu 29. oktobra 1966 je Josip Vidmar polemično zavrnil trditev sobesednikov in ponovil svoje stališče:

»Tovariš Dedijer, ki priznava, da je storil napako, ko je pred mojo odločitvijo javno povedal, da sem kandidat za člana projektiranega odbora v pomoč Russelovemu sodišču, se opravičuje z dobro vero. češ da je bil ves čas prepričan, da je z menoj in mojimi kolegi na isti fronti boja vietnamskega ljudstva za svobodo in neodvisnost.' Mnenja sem, da kljub temu svojemu prepričanju ni ravnal povsem odgovorno, kajti gotovo je, da bo lahko našel na svetu zelo veliko ljudi, ki so z vsem srcem za osakršno pomoč vietnamskemu ljudstvu, ne bodo pa pripravljeni osebno sodelovati z lordom Russelom in njegovimi, in to iz najrazličnejših vzrokov. Pisal sem že, da nimam proti njegovemu prizadevanju načelnih ugovorov. Ker pa sem državljan države z lastno smerjo in s posebnim ustrojem, sem mnenja, da bi bil za pritegnitev Jugoslavije boljši drugačen način. Predvsem pa sem prepričan, da je kolektivna oblika sodelovanja, ki sem jo priporočil, za nas primernejša in učinkovitejša od osebnega sodelovanja v tem odboru.«

V Ljubljani je 14. novembra 1966 ustanovljen odbor za podporo sodišču, ki so ga sestavljale naslednje osebe:

Dr. Aleksander BAJT, profesor na pravni fakulteti; dr. Mara BEŠTER, profesorica na ekonomski fakulteti; Peter BOŽIČ, književnik; dr. Bogdan BRECELJ, profesor na medicinski fakulteti; ing. Marko BULC, politični delavec; dr. Franc ČERNE, profesor na ekonomski fakulteti; Stane DOLANC, predavatelj političnih ved; dr. Franjo DOMINKO, profesor astronomije; dr. Jože GORIČAR, profesor sociologije; dr. Peter KOBE, profesor na pravni fakulteti; Boris MAJER, predavatelj filozofije; Ivo MARENK, študent agronomije; France MIHELIC, akademski slikar; dr. Janez MILČINSKI, profesor na medicinski fakulteti; dr. prof. ing. Roman MODIC, profesor kemije; dr. Milan OSREDKAR, profesor fizike; Vladimir PAVŠIČ, — Matej BOR, književnik; dr. Stanko PETERIN, profesor mednarodnega prava; dipl. jur. Krešo PETROVIČ, politični delavec na univerzi; Slavko PODMENIK, predavatelj filozofije; ing. arh. Edvard RAVNIKAR, profesor arhitekture; Mitja RIBIČIČ, politični delavec; Rudi RIZMAN, študent političnih ved; Branko RUDOLF, kulturni delavec; dr. Vojan RUS, profesor filozofije; ing. Lojze SKOK, politični delavec na univerzi, prof. ing. Albert STRUNA, profesor na strojni fakulteti; Marjan SVETLIČIČ, študent političnih ved; Bojan ŠTIH, kulturni delavec; Rudi TURK, redni profesor biotehnične fakultete.

Odbor za podporo mednarodnemu sodišču za vojne zločine je objavil v Delu 15. novembra 1966 svoj razglas:

Sramotna napadalna vojna velike sile proti malemu narodu se v vse večji meri kaže kot barbarska vojna. Ameriška »eskalacija« postaja z uporabo metod »požgane zemlje« in z uporabo sredstev množičnega uničevanja vse bolj tudi »eskalacija« strašnega nasilja proti civilnemu prebivalstvu. Zločinu agresije se tako pridružujejo vojni zločini.

Ker nasilje poraja nasilje, pomeni uveljavljanje grobe sile v mednarodnih odnosih že samo po sebi veliko nevarnost za mir v svetu. To nevarnost povečuje še okolnost, da so resnični nosilci take politike ZDA družbene sile, ki imajo največji vpliv in moč odločanja, ne da bi pri tem zaradi anonimnosti nosile tudi breme odgovornosti.

Pobuda Bertranda Russella kaže na to, da v svetu vse bolj zorita spoznanje in zavest, ki sta narekovala naša stališča in naše ravnanje. »Sodišče za ugotavljanje vojnih zločinov« je samo ena izmed oblik boja naprednega sveta proti nevarnostim, ki v naši dobi ogrožajo svetovni mir. To »sodišče« nima nobenih sodnih pristojnosti. Privzemanje oblik sodnega postopka pa naj zagotovi vso objektivnost ugotovitev, s tem pa avtoriteto končnih sklepov. To pa je tudi pomen, ki ga ima pobuda Bertranda Russella kot poziv humanosti in pravičnosti ter moralni in pravni zavesti ljudi vsega sveta, ter kot opozorilo na nevarnosti, ki grozijo miru. Med njimi so velike nevarnosti, zlasti tiste, ki jih prinaša zloraba sodobne znanosti in tehnike. Zato je akcija Bertranda Russella akcija intelektualcev, ki čutijo svojo posebno odgovornost in ki so se uprli, da bi služili vojnemu stroju. V vsem tem se ta pobuda sklada z vse močnejšimi gibanji, v katerih raznovrstnost oblik spodbujata ljudi, ki jih sicer ločujejo državne, narodnostne, socialne, poklicne in druge pregraje, k boju za skupne cilje.

O sodišču se je pri nas še dalje razvijala diskusija.

Sodobnost je v 12. številki v letu 1966 objavila uvodnik redakcijskega odbora, ki pravi na koncu:

Zato se izrekamo za podporo Russellovemu sodišču, zato čutimo moralno obveznost, da skupaj z vsemi drugimi sodelujemo pri obsodbi zločina in nasilja. Ne vidimo možnosti, da bi se lahko izognili dilemam, ki terjajo od nas opredelitev med uporom ali vdajo, »ne da bi nas naša pasivnost postavila na stran zatiralcev.«

V isti številki piše dr. Ljubo Bavcon, profesor pravne fakultete v Ljubljani, da je Russellovo sodišče eno izmed pomembnih prizadevanj za osveščanje človeštva, s tem pa tudi za afirmacijo mednarodnega prava in njegove poglavitne vsebine — humanosti — v zavesti ljudi ter v politiki države. Malo dalje je Peter Vodopivec, študent iz Ljubljane, v svojem protestu proti vojni v Vietnamu ter proti stališču Josipa Vidmarja med drugim zapisal, da »protestira proti vsakemu intelektualcu, ki se dogmatsko ter ozko drži svojega sveta.«

V ljubljanski reviji Problemi (št. 45—48. decembra 1966) je Marko Kerševan, član redakcijskega odbora, analiziral odnose naših uradnih krogov, posebej še nekaterih družbenih skupin, do problemov angažiranja proti vietnamski vojni:

»Naši uradni predstavniki — državni in družbeno-politični forumi so izrekli o vietnamskem sporu sodbo, ki jo vsaj v osnovi v večini podpiramo. Vendar se je prav okoli tega pri nas zataknilo. Odnos, ki ga imamo do foruma, je pretežno še vedno apriorističen: ali popolna identifikacija ali pa principialna distanca. Ta stališča (ki so že tolikokrat pokazala svojo neizdržljivost, ki je izraz premajhne razvitosti demokratične zavesti pri nas) so v vietnamskem primeru bankrotirala.«

Druga številka zagrebške Encyclopedije moderne (januar-februar 1967) je objavila prevod Russellovega Apela ameriški vesti ter dva Vidmarjeva sporna članka iz ljubljanskega Dela skupaj z izjavo slovenskih študentov iz Tribune. Med drugim beremo izpod peresa Jura Jurasa naslednji zaključek:

Po predhodnem razmišljanju sem prišel do prepričanja, da imajo številna miroljubna stališča predsednika Vidmarja pesimistično in fatalistično utopijsko naravo in nosijo pečat vzvišene izoliranosti posameznikov od realnih družbenih možnosti ter procesov v današnjem svetu. Nasprotno imam miroljubne pobude, ki jih je predsednik Vidmar kritiziral v najširšem smislu zaradi njihove širine organizacijskih oblik in tolerance v političnem presojanju, za bolj stvarne ter bolj dostopne svobodni opredelitvi vseh ljudi na svetu ter v naši domovini. Iskreno povedano, bal sem se in se bojim takšnega končnega zaključka, ker je v nasprotju z izrednim prispevkom predsednika Vidmarja naši kulturi in družbi nasploh, z mednarodnim ugledom, ki ga predsednik Vidmar po pravici v vsakem pogledu uživa, kot tudi borbi za mir na svetu.«

V isti številki Encyclopedije moderne zavzema kritično stališče do Russellovega sodišča profesor univerze v Beogradu dr. Radomir Lukić: »... Takšna oblika protesta, kot je sojenje Johnsonu, ta imitacija nürnberškega sojenja, je nekoliko preveč drastična in v določeni meri neokusna reakcija... sama forma (tega sojenja) je nekoliko prenatlačna in malce neokusna, nekoliko parodija...« in »... vse to je mogoče storiti veliko bolj dostojanstveno.«

Vendar pa sta profesorja zagrebške univerze dr. Bogdan Zlatarić ter dr. Vladimir Ibler v Vjesniku u srijedu z dne 21. decembra 1966 izrazila drugačno mišljenje. Zlatarić odgovarja na zastavljeno vprašanje takole: »... Sodišče lahko odigra vlogo objektivnega dejavnika tudi v primeru, če ena stran ovira ali ignorira delo sodišča. Obstajajo namreč sodobne tehnike sodnega dokazovanja, ki lahko pod določenimi pogoji omogočijo objektivno ugotavljanje resnice tudi brez kontradiktornega postopka.«

Ibler: »... Če sodišču uspe osvetliti vzajemne obtožbe vojskujočih se strani ter ponuditi svetovni javnosti — namesto medsebojnega obtoževanja ter propagandne vojne — realno resnico ter dokaze, ki zaslužijo to ime, bo izpolnilo svojo nalogo. Za ohranitev miru je neobhodno poznavanje resnice. Človeštvo bo hvaležno »sodišču« za objektivno ugotavljanje resnice, Bertrandu Russellu pa za njegovo plemenito in hrabro pobudo.«

Končno je treba omeniti tudi intervju Ekspres politike z dne 25. januarja 1967 z dr. Milanom Bartošem, članom Komisije Združenih narodov za mednarodno pravo ter podpredsednikom Srbske akademije znanosti. Dr. Bartoš pravi:

»To je sodišče svetovne zavesti, sestavljeno iz velikih imen današnje civilizacije ne glede na to, kateremu narodu pripadajo ljudje, ki ga sestavljajo.«

III

1. marca 1967. Reuter javlja: Švicarske oblasti so prepovedale angleškemu filozofu Bertrandu Russellu, da bi bil prvi sestanek mednarodnega sodišča za vojne zločine v Zenevi.

»... Po razlagi švicarskih oblasti bi odobritev za takšen sestanek na njihovem ozemlju pomenila isto kot »zavzemanje političnega stališča, ki bi

služilo stvari miru«. Zaradi tega vlada meni, da takšen sestanek ne bi bil zaželen, tembolj ker tega mednarodnega sodišča niso priznale druge države in tako ne pomeni pravne niti kompetentne avtoritete. Zaradi tega bo švicarska vlada odklonila izdajo viz vsem članom mednarodnega sodišča za zločine v Vietnamu.

1. maja 1967: Končno se je sodišče sestalo v Stockholmu. Vladimir Dedijer je po prihodu na Švedsko izjavil:

Popolnoma bi ustrezalo, če bi Russellovo sodišče zasedalo na Švedskem, trdnjavi demokratičnih tradicij in deželi, ki podpira humanitarne vrednote. Nasprotno glasovom v določenih krogih to sodišče ne trdi, da je tako mednarodno sodišče, ki bi imelo namen ali moč izreči obsodbo katerihkoli privatnih ali javnih oseb. Predosem je raziskovalno telo, ki proučuje dokaze o morebitnih vojnih zločinih v Vietnamu na znanstven in nepristranski način ter jih posreduje svetovnemu javnemu mnenju. Njegov edini namen je brez strahu poiskati resnico v skladu s tradicijami svobodnega preiskovanja, ki so v čast vsem narodom, ne glede na njihovo deželo ali politično prepričanje.

Ker je edina moč sodišča v moči resnice in je njegov edini poziv namenjen vesti človeštva, ne more storiti ničesar zlega. Po drugi strani pa, če svoje delo zadovoljivo opravi — v kar verujem — lahko razjasni sedanjo situacijo v Vietnamu in pripomore k njeni miroljubni rešitvi v interesu ne samo vietnamskega ljudstva, temveč tudi vseh ljudi v Evropi in Združenih državah Amerike.

2. maj: Prvo zasedanje sodišča se je pričelo v Folkest Husu z govorom Jeana-Paula Sartra. Nato je predsednik pravne komisije sodišča francoski advokat Leo Matarasse v uvodnem referatu razložil pravna načela sodišča.

Popoldne je govoril o zgodovini ameriške agresije v Vietnamu profesor Gabriel Kolko z univerze v Pennsylvaniji (ZDA).

O pravnem aspektu ameriške agresije v Vietnamu je govoril ameriški advokat Samuel Rosenwein iz New Yorka. Vojno v Vietnamu je definiral kot nadaljnjo uresničevanje Trumanove doktrine, po kateri je treba v nerazvitem svetu preprečevati sleherno progresivno socialno gibanje.

3. maja: Predsednik zasedanja sodišča Dedijer odpre zasedanje z izjavo, da je sodišče pripravljeno raziskati vse dokaze, ki prihajajo s katere koli strani. Pozivu so se odzvale vlade DR Vietnama, Fronta nacionalne osvoboditve Južnega Vietnama in tudi državni poglavar Kambodže — princ Sihanuk.

Bertrand Russell je že 25. avgusta naslovil pismo vladi ZDA, naj pošlje svoje uradne predstavnike, ki bi predočili svoje dokaze o zločinih v Vietnamu, na osnovi katerih bi sodišče lahko razpravljalo. Do danes vlada ZDA ni odgovorila. Sodišče se je odločilo, da pošlje danes še eno pismo v istem smislu vladi ZDA, pozivajoč jo, naj pošlje svoje dokaze. Pismo se glasi:

Spoštovani gospod Rusk:

Mednarodno sodišče za vojne zločine se je v Stockholmu zbralo na svečanem zasedanju, da bi proučilo, če so ZDA in njeni zavezniki zagrešili v Vietnamu zločine proti miru, zločine proti človeštvu in vojne zločine.

Proti omenjenim strankam obstaja prima facie material na osnovi poročil in fotografij, ki se redno pojavljajo v ameriških časnikih in časopisih, na ameriški televiziji in v svetovnem tisku nasploh. V Vietnam smo poslali pet preiskovalnih skupin, skupno več kot 50 kvalificiranih preiskovalcev, da bi na mestu samem zbrale dokaze. Mnogi od teh preiskovalcev poročajo sodišču na sedanjih sejah skupno z drugimi kvalificiranimi pričami.

Po našem preliminarnem zasedanju v Londonu, novembra leta 1966, ko smo določili glavna področja našega proučevanja, smo povabili FNO Južnega Vietnama, vlado ZDA in DR Vietnama, naj pošljejo svoje priče ali dokaze, ki bi mogli sodišču pomagati pri iskanju čiste resnice z vso znanstveno objektivnostjo in brez strahu ter pristranosti. Vabilo vaši vladi smo poslali iz Londona 11. novembra 1966. To pismo je sledilo vabilu, ki vam ga je poslal Bertrand Russell 25. avgusta 1966.

FNO in DR Vietnam sta poslala priče, ki jim bo dana priložnost pričati na naših sedanjih sejah in jih bodo člani sodišča ter njegovo strokovno osebje skrupulozno proučili. Doslej od vas ali kateregakoli člana ameriške vlade nismo prejeli nobenega odgovora. Zainteresirani smo, da se vlada ZDA brani s čim večjo vnemo, tako da bi lahko slišali in proučili vsa dejstva, ki se nanašajo na predmet našega obravnavanja. Kot se svet dobro zaveda, gre sedaj za življenje, svobodo in blaginjo vietnamskega ljudstva. Nadalje sedanja proučevanja obravnavajo mladino ZDA, Južne Koreje, Avstralije in Nove Zelandije, katere večina življenj in čast sta postala vprašanje. Končno nadaljevanje sedanje vojne ogroža mir in varnost vseh narodov sveta, namreč zaradi nevarnosti, da se bo konflikt razširil v svetovno vojno.

Naše sedanje zasedanje v Stockholmu se je začelo 2. maja in bo trajalo do 10. maja. V obravnavi bodo predvsem naslednji dve vprašanji:

1. Ali je vlada ZDA (in ali so vlade Avstralije, Nove Zelandije in Južne Koreje) storile agresivna dejanja v skladu z mednarodnim pravom?

2. Ali so bili bombardirani cilji čisto civilnega značaja, kot na primer bolnišnice, šole, senatoriji, nasipi itd, in če so bili, v kolikšnem obsegu?

Veseli bi bili vaših prič ali vaših opolnomočenih predstavnikov, ki bi pričali v korist vlade ZDA čim jasneje in jedrateje in kar bi nam pomagalo najti resnico. Storili bomo vse, da bomo prilagodili naš urnik tako, da bomo lahko pred sodiščem slišali vaše predstavnike. Veseli bomo vašega odgovora v najkrajšem možnem času.

Jean-Paul Sartre

Izvršni predsednik sodišča

Na zasedanju dne 3. maja je imel referat francoski pravnik Yve Jouffa, popoldne pa je francoski znanstvenik dr. Abraham Behar, šef druge anketne komisije sodišča poročal o bombardiranju civilnih objektov, posebej še bolnišnic, sanatorijev, nasipov itd.

Dr. Beharu so sodniki zastavili nešteto vprašanj:

Profesor J. P. Vigier, vodja Centre National de la Recherche Scientifique, je po obisku Severnega Vietnama postregel sodišču z dokazi o uporabi specialnih bomb za fragmentacijo proti civilnemu prebivalstvu. Pred sodiščem je izvedel demonstracijo nekaj takšnih bomb.

Ob koncu zasedanja je Vladimir Dedijer sporočil, da je za svojega namestnika v sodišču imenoval Rudija Rizmana, študenta političnih ved iz Ljubljane ter glavnega urednika Tribune. Rizman zavzame mesto med sodniki in prebere pozdrav ljubljanskih študentov sodišču. V izjavi Anteju Kesiću, predstavniku RTV Zagreb, je Rizman ob svojem imenovanju dejal naslednje:

»Mi mladi gledamo na angažiranost za Vietnam kot na pomlajenje naše osvobodilne borbe in revolucije. Pristajam na angažiranost, ker je lahko pasivizacija v tem trenutku tista politična usmerjenost, ki omogoča sproščanje avtoritarnih in militarističnih teženj v svetu. Kajti družbeni mir, ki smo ga deležni, je z vojno v Vietnamu in drugod po svetu ogrožen. V skrajno polariziranem svetu je kriterij naprednosti in nazadnjaštva še vedno tisti miselni in akcijski produkt, ki je tukaj. Prisiljen sem na izbiro. Izbiram naprednost kot značilnost mlajše aktivne generacije, ki ne pristaja na konzerviranje tistih sodobnih mehanizmov, ki so temeljni vzrok modernemu nasilju, stiski in nemoči človeka.«

4. maja, Reuter javlja iz Washingtona:

Ameriški minister za zunanje zadeve Dean Rusk je danes izjavil, da se ne bo pojavil pred Russellovim mednarodnim sodiščem za vojne zločine v Vietnamu, ki prav sedaj zaseda v Stockholmu. Dodal je, da »se ne želi igrati skrivalnic s štiriindevetdesetletnim Angležem«. Ko je Rusk odgovarjal na vprašanja novinarjev, je s posmehom govoril o sodišču, katerega pobudnik je angleški filozof Russell.

V imenu sodišča izjavlja Jean-Paul Sartre naslednje:

To sodišče je povabilo Deana Ruska, naj določi predstavnika ameriške vlade, ki bi obrazložil stališče ZDA pred člani porote. Sodišče je natančno povedalo, da bi rado slišalo, kadarkoli in čimprej je mogoče, katerokoli pričo, ob pogoju, da jo je določil State Department. Dean Rusk nam ni neposredno odgovoril, temveč je izjavil novinarjem, da se ne namerava »igrati s štiriindevetdesetletnim Britancem«. Kadar je ta stari Britanec lord Russell in obenem najslavnejši živeči britanski filozof in kadar je resni gospod, ki noče zapravljati svojega časa kot poprečen ameriški uradnik, potem je pravkar citirani odgovor res pikanten. Ne vem, če bi se gospod Rusk, ako bi se srečal z lordom Russellom, z njim igral, če ne bi raje bilo, da bi se Russell igral z ubogimi argumenti, ki jih ima gospod Rusk navado podarjati tisku. Poleg tega pa, če gre samo za vprašanje starosti, je med nami mnogo takih, ki — ne da bi hoteli tekmovati z lordom Russellom — še niso prekoračili starostne meje, ki jo je določil gospod Rusk, in bi bili veseli, če bi imeli priložnost srečati se z njim v javni razpravi.

In poleg tega ne vem, če bi imel očeraž občutek, da se je igral, potem ko smo poslušali poročila dr. Beharja in prof. Vigierja ter sem vpraševal priče o uporabi fragmentarnih bomb v Vietnamu. Toda to skoraj ni važno. Rad bi samo poudaril zadrego, ki jo ta neobičajna izjava izdaja. Gospod Rusk bi lahko odgovoril: »Ne priznavam legitimnosti sodišča in ne bom poslal nikogar, ki bi predstavljal ameriško stališče vlade. Ali pa: Priznavam njegovo legitimnost in mi smo tako prepričani, da imamo prav, da bomo takoj poslali svojega predstavnika v Stockholmu. Ali pa bi lahko

odgovoril: Ne priznavam legitimnosti porote, toda razpolagamo s tako močnimi argumenti in takimi neizpodbitnimi dokazi, da se ne bojim pred njimi pojasniti razlogov za našo politiko.

Toda ničesar takega ni rekel. Nasprotno, izbral je nečasten način in se poskusil rogati iz velikega moža. Mnenja smo, da se s to zadrego in pretezo ne roga iz nikogar drugega kot iz samega sebe ter da s tem ne dela nobene časti Združenim državam Amerike. Če ameriška vlada zaupa svojo obrambo povprečnosti tega ubogega možaka s svojimi revnimi argumenti, potem s tem dokazuje, da je res že skrajen čas za proučitev njene politike z vso objektivnostjo, toda brez odlašanja. To je najboljši način za ospeščanje vseh, ki so še omamljeni od njene propagande.

Jean-Paul Sartre

Na zasedanju sodišča v Stockholmu je profesor biokemije z univerze Berkley v Kaliforniji — J. B. Nielsens — poročal o svojem potovanju v Severni Vietnam ter o uporabi bombe za fragmentacijo. Dr. Malkolom Caldwell iz Londona, član tretje anketne komisije sodišča, je govoril o istem predmetu.

5. maja: Japonski profesor M. Kugaj, član prve anketne komisije sodišča, govori o bombardiranju civilnega prebivalstva v Vietnamu ter ugotavlja, da so na Japoncih preizkusili atomsko bombo, na ljudstvu Koreje napalm in bakteriološka orožja, na ljudstvu Vietnama pa super-napalm, bombo na šibre ter strupe.

Sorbonski zgodovinar Jean Chesneaux poudarja v svojem referatu o zgodovini ameriške agresije, da ima vojna v Vietnamu svoje korenine že v ameriškem načrtu *Trustyship* iz 1944, ko so izdelali načrte, kako je treba Francijo izriniti iz Indokine. Francoski zgodovinar Ch. Fourniau podaja zgodovinski pregled incidenta v Tonkinškem zalivu ter ameriških eskalacij v Vietnamu.

Japonski strokovnjak Cecure Curušima govori o bombardiranju nasipa v Severnem Vietnamu in o nevarnosti, da bo nekoliko milijonov ljudi izpostavljenih nenadni smrti.

6. maja: Ker je švedska emigracijska komisija s 4 : 5 sprejela odločitev, da se lahko izda vstopna viza za Švedsko državljanom Vietnama, se prve priče ameriške agresije pojavijo pred sodiščem.

Prva vietnamska priča je enaindvajsetletna učiteljica Ngo Ti Nga. Njeno pričevanje se glasi: »Moji dve učenki sta podlegli ranam. Tudi jaz imam šibre globoko v glavi. Vidim samo pod določenimi koti.« Hkrati je predložila rentgenske posnetke svoje glave, v kateri tiči košček železa.

Druga vietnamska priča je devetletni deček Do... Ameriški piloti so njega ter njegovo govedo vzeli na tarčo, ga opekli z napalmom tako, da se je gasil v vodi rižišča...

Švedski zdravniki so pregledali ranjene. Ob koncu dopoldanskega zasedanja je predsednik Dedijer izjavil, da je prispela agencijska vest iz Washingtona, po kateri je predstavnik State Departmenta izjavil, da niso točne novice o uporabi bomb za fragmentacijo v Vietnamu. Sodišče je začudeno nad to izjavo. Nedavno je sam general Westmoreland izjavil: »Tako jih bomo zbrisali, da bo to nacionalna katastrofa za nekaj bodočih generacij Vietnamcev.«

Sodišče bo nadaljevalo zbiranje dokazov, da bo svetu dokazalo, kako se besede tega generala spreminjajo v dejanja.

Če State Department verjame, da je demanti točen, je sodišče pripravljeno poslati svoje dokaze in eksperte v ZDA katerikoli komisiji Ameriškega kongresa ali pa kakšnemu drugemu telesu, ki ga izbere ameriška vlada, tako da bi ameriški narod lahko spoznal resnico o Vietnamu.

Na popoldanskem zasedanju 6. maja preberejo poročilo četrte anketne komisije.

Francoski znanstvenik dr. M. Kahn govori o tem, kar je videl v Leproziumu Quinh Lap 7. aprila 1967, v katerem je bilo 6000 bolnikov. Ameriška aviacija je bombardirala to bolnišnico, popolnoma izolirano v planinah, večkrat zapovrstjo, tako da bi se bolniki razkropili po deželi in okužili prebivalstvo. Dr. Kahn prikazuje filmske posnetke ter številne fotografije.

Ameriški pravnik Hugh Manes iz Kalifornije govori o ameriški notranji zakonodaji ter o vojnih zločinih v Vietnamu.

7. maja: Predstavniki princa Sihanuka, voditelja Kambodže, komandant Kurudet navaja obtožbe svoje države proti vladi ZDA zaradi agresije proti Kambodži ter zaradi bombardiranja civilnega prebivalstva.

8. maja: Kubanski pisatelj Alejo Carpentier navaja svoje pričevanje o zločinih v Vietnamu. Poročilo kubanskega zdravnika dr. Roberta Guerre.

Slede obtožbe o ameriških zločinih, ki jih poda Nguyen van Dong, predstavnik Fronte nacionalne osvoboditve Vietnama. Izjavi dveh prič iz Južnega Vietnama.

8. maja: Pričevanje Marte Rojas s Kube, Raoula Valdes Viva s Kube. Obtožbe polkovnika vojske Severnega Vietnama Ha Van Laua, člana Anketne komisije D. R. Vietnama o ameriških vojnih zločinih.

Lelio Basso obrazloži v zaključnih besedah dokazanost prvih dveh točk obtožbe: agresije in zločina nad civilnim prebivalstvom.

10. maja: Presoja sodišča na zasedanju v Stockholmu:

Mednarodno sodišče za vojne zločine je na svojem zasedanju v Stockholmu od 2. do 10. maja 1967, proučilo naslednji dve vprašanji, sprejeti v Londonu, 15. novembra 1966:

1. *Ali je vlada ZDA storila (in ali so vlade Avstralije, Nove Zelandije in Južne Koreje storile) agresivna dejanja po mednarodnem pravu?*

2. *Ali so se zgodila bombardiranja objektov čisto civilne narave, kot na primer bolnic, sanatorijev, šol, vodnih nasipov itd. ter če so se, v kakšnem obsegu?*

Potem ko je sodišče slišalo kvalificirane predstavnike DR Vietnama in vzelo na znanje uradno zavrnitev vlade ZDA, da bi ta omogočila pojasnitev svojega stališča, in to kljub raznim pozivom, kateri so ji bili naslovljeni;

potem ko je sodišče zaslišalo različne poročevalce, strokovnjake in številne priče, med katerimi so bili člani preiskovalnih skupin sodišča in vietnamski državljani — žrtve vojne;

potem je sodišče proučilo različne pisane, fotografske in filmske dokumente ter številne druge materialne dokaze;

SE JE ODLOČILO ZA OBJAVO CELOTNE DOKUMENTACIJE.

Potem je sodišče še slišalo sumarično poročilo Lelia Bassa, katero mu je bilo v dragoceno pomoč,

SE ČUTI SPOSOBNEGA IZREČI NASLEDNJE ODLOČITVE:

O prvem vprašanju (odlomki):

Iz zgodovinskega in diplomatskega informacijskega materiala, ki je bil predložen sodišču, sledi, da:

— obstajajo številni dokazi o ameriški volji polastiti se Vietnamu pred letom 1954;

— so Diemovo vlado v Saigonu postavile nekaj tednov pred zaključkom Ženevske konference Združene države Amerike;

— so saigonske oblasti, podrejene ZDA, sistematično kršile določbe Ženevskih sporazumov, kateri prepovedujejo represalije, kot je to večkrat ugotovila mednarodna kontrolna komisija;

— da so ZDA ob neupoštevanju Ženevskih sporazumov po letu 1954 pripeljale v Vietnam vedno večje količine vojaškega materiala, vojaško osebje ter tam zgradile vojaška oporišča.

Splošnih vietnamskih volitev, predvidenih za julij 1956, ni bilo kljub številnim diplomatskim notam vlade DR Vietnamu, ki je zahtevala prehodne posvetovalne pogovore po določbah Ženevskih sporazumov. Informacije iz ameriških virov omogočajo naložiti odgovornost za saigonsko zavrnitev teh predlogov vladi ZDA, kar pomeni najosnovnejšo kršitev Ženevskih sporazumov.

S tem so ZDA ustvarile v Južnem Vietnamu stanje tuje vojaške intervencije. Temu napadu na Jug je sledil napad na Sever, ki se je začel leta 1964 in ojačil leta 1965 v obliki zračnih bombardiranj in obstreljevanja z zemlje in morja.

Pravno gledano skoraj ni potrebno opozarjati, da predstavlja Vietnam en sam enoten narod, zato si je težko zamisliti, kako naj bi ta sam nad seboj zagrešil agresijo.

Sodišče dejansko nikoli ni našlo nobenega dokaza o tej domnevni agresiji s Severa na Jug. Podatki o številu infiltriranih ljudi s Severa na Jug so si pogosto nasprotujoči in so zelo dvomljivi.

Ker je vlada ZDA torej kršila Briand-Kellogov pakt iz leta 1928, Ustavno listino OZN (2. člen, 4. odstavek), Ženevske sporazume 1954 in 6. člen Nürnberškega statuta, sledi, da je odgovorna za uporabo sile v Vietnamu, kar pomeni, da je zagrešila proti tej deželi agresijo, kar je ZLOČIN PROTI MIRU.

O drugem vprašanju (odlomki):

Sodišče je postalo prepričano, da so bombardiranja čisto civilnih ciljev iz zraka, s kopnega in z morja množična, sistematična in namerna.

Sodišče je mnenja, da pomeni pogosto in sistematično bombardiranje civilnega prebivalstva in civilnih objektov v DR Vietnamu odgovornost Združenih držav Amerike za VOJNI ZLOČIN.

Neodvisno od celotne obsodbe tega zločina sodišče izjavlja, da je treba fragmentarične bombe tipa CBU — bivalstvo — šteti za prepovedano orožje po vojnih zakonih in običajih.

S tem, da so omenjeni vojni zločini bili storjeni v velikem obsegu in pogosto, jim je vlada ZDA pridala naravo

ZLOČINOV PROTI ČLOVEŠTVU

v skladu s 6. členom Nürnberškega statuta.

Ker pa so bili ti zločini sistematično storjeni z namenom napasti osnovne pravice vietnamskega ljudstva, njegovo enotnost in voljo po miru, postanejo zločini proti človeštvu — katerih so krive ZDA —

OSNOVEN ELEMENT ZLOČINA AGRESIJE,

Zločin agresije se šteje po določbah nürnberške obsodbe za najvišji zločin, kateri vsebuje vse ostale.

ZAKLJUČKI SODIŠČA

1. Ali so ZDA zagrešile proti Vietnamu agresiona dejanja po določbah mednarodnega prava?

— DA, soglasno.

2. Ali so se zgodila bombardiranja čisto civilnih ciljev, kot na primer bolnic, šol, sanatorijev, vodnih nasipov itd. in če so, v kakšnem obsegu?

— DA, soglasno.

Ugotavljamo, da so vlada ZDA in njene oborožene sile krive namerne, sistematičnega in obsežnega bombardiranja civilnih ciljev, tj. civilnega prebivalstva, naselij, nasipov, jezov, zdravstvenih ustanov, šol, cerkva, pagod, zgodovinskih in kulturnih spomenikov.

Ob enem vzdržanem glasu ugotavljamo, da je vlada ZDA kriva pogostih kršitev kamboške suverenosti, neutralski in ozemeljske integritete ter kriva napadov na določeno število kamboških mest in vasi.

5. Ali so vlade Avstralije, Nove Zelandije in Južne Koreje skupno z ZDA sokrive agresije na Vietnam ob kršitvi mednarodnega prava?

— Da, soglasno.

Poleg tega se postavlja vprašanje, če so vlade Tajlanda in drugih dežel tudi sokrive agresije ali drugih zločinov proti Vietnamu in njegovemu prebivalstvu. Tega nismo mogli ugotoviti na tem zasedanju. Zadalci smo si nalogo proučiti pravne aspekte tega problema in poiskati morebitne dokaze za take zločine do našega naslednjega zasedanja.

Vidirano brez popravkov.

Stockholm, 10. maja 1967

*Izvršni predsednik sodišča
Jean-Paul Sartre*

10. maja: Jean-Paul Sartre, Dedijer in ameriški član sodišča Dave Dellinger odgovarjajo na vprašanje prek švedske televizije polne tri ure. Na vprašanje, če bi sodil tudi kakšni drugi državi in ne samo ZDA, na primer SZ zaradi agresije, je Dedijer odgovoril: »V tem istem mestu Stockholmu sem pred desetimi leti govoril v Kraljevskem inštitutu za mednarodne odnose o agresiji SZ proti Madžarski 1956 leta... Vodi me edino glas moje vesti...« Dedijer se je zahvalil Švedski za gostoljubje, posebej še predsedniku vlade Tageju Erlanderju, ki je dovolil, da se je sodišče sestalo na Švedskem v skladu s švedskimi zakoni, čeprav je bilo njegovo osebno mnenje proti zasedanju sodišča na Šved-

skem in čeprav je bil izpostavljen ostremu pritisku ZDA. Predsednik Johnson je zameril švedskemu predsedniku vlade: »Če je De Gaulle lahko prepovedal sojenje, bi bil isto lahko storil tudi Erlander«.

12. maja: New Statesmen, London: »Brez dvoma je bil eden izmed vzrokov, da je prvo zasedanje uspelo, navzočnost in stališče Jeana-Paula Sartra in Vladimira Dedijera. Nekajkrat je bilo njuno navzkrižno zasliševanje prič zelo strogo in nista jim dovolila, da bi izrazile kakršnakoli osebna mnenja, medtem ko so podajale svoja pričevanja.«

12. maja: Komunist, Beograd-Ljubljana:

»Sojenje ameriškim vojnim zločinom, storjenim v Vietnamu, prihaja sedaj po mnogih težavah v iskanju vizuma v raznih zahodnoevropskih državah že v anale kot dokončno politično in pravno dejstvo. Nenavadna, vendar učinkovita zamisel, ki je vznikla iz upravičene in čedalje močnejše revolte, da se objavijo pričevanja žrtev, pričevanja prič in strokovnjakov o zločinih politike in vojne kampanje, katerih tvorca in ukazovalci so ameriški politiki in državniki, se uresničuje pred Russellovim tribunalom v Stockholmu. Javnost spremlja s pozornostjo, ki jo tak dogodek s svojo politično naravo nedvomno zasluži.

Ne glede na to, koliko časa bo trajalo sojenje, kaj vse bodo izvedeli sodniki, to pa je vsa svetovna javnost, je že sedaj jasno, da pomenijo pobuda znane angleškega filozofa, humanista in borca za mir Bertranda Russella, kakor tudi ideje drugih uglednih osebnosti še eno manifestacijo neodobravanja in še en poizkus mobilizirati zavest sodobnikov, da bi vplivala na ustavitev agresije v Vietnamu...«

16. maja: Agencija AFP Köbenhavn javlja:

»Po mojem je Švedska pridobila v ekonomsko nerazvitem svetu sloves nevtralnosti in objektivnosti zaradi tega, ker je dovolila Russellovemu sodišču zasedati v Stockholmu«, je včeraj v Köbenhavnu izjavil profesor Dedijer, predsednik zasedanja sodišča, ki vodi proces »proti vojnim zločinom v Vietnamu«.

»Prav tako — je dodal Dedijer — mislim, da je zaskrbljenost, ki jo je izrazil švedski premier Erlander o zmanjšanju možnosti, da bi Švedska posredovala med ZDA in DR Vietnamom, neosnovana. S tem da je Erlander dovolil delovanje Russellovega sodišča v Stockholmu, je dokazal, da je Švedska relativno neodvisna od ZDA ter je na osnovi tega le še povečala možnosti za svoje posredovanje.«

Na vprašanje, če bo eno od prihodnjih zasedanj Russellovega sodišča morda v Köbenhavnu, je Dedijer odgovoril:

»Predvsem je to odvisno od odločitve danskega komiteja, pa tudi od stališča danske vlade.

Ne morem si misliti, da bi se danska vlada pokazala manj liberalna od švedske ter tako razbila solidarnost skandinavskih držav in njihovo tradicionalno svobodo.«

20. maja: Ekonomska politika Beograd:

»... Washington je v prvih trenutkih zavzel držo slona, ki se niti ne zgane, da bi odgnal muho na hrbtu. Ko pa se je okrog Russella zbral impresiven krog posameznikov, katerih besede nekaj pomenijo v svetu in katerih mišljenje ljudje cenijo, kot so Jean-Paul Sartre, Lelio Basso, Lazaro Cardenas, Simone de Beau-

voir, Issac Deutscher, je poizkušal prepričati že sestavljenemu sodišču s predsednikom Vladimirom Dedijerom, da najde sodno dvorano...

...Tudi če bi Russellovo sodišče ne bilo storilo nič drugega kot to, da je svetu odkrilo samo to izdajo razumevanja in volje navadnih prebivalcev ZDA, bi ostalo zabeleženo kot dogodek, ko so ljudje, ki so pristaši miru in napredka, napravili veliko dejanje.«

1. julija, *Tiden*, teoretsko glasilo Švedske socialdemokratske partije, Stockholm:

Osten Unden, ugledni švedski državnik, minister za zunanje zadeve Švedske od 1945 do 1965, je v članku o prvem zasedanju Russellovega sodišča zapisal: »...Sojenje v Skandinaviji in velik vtis, ki ga je zapustilo, je znak slabosti Združenih narodov ter dokaz, da svetovno javno mnenje išče nadomestilo za njihovo poslanstvo.«

31. avgusta, A. P. javlja:

Tokijski Komite Russellovega Mednarodnega sodišča za vojne zločine v Vietnamu je včeraj razglasil obsodbo, s katero obtožuje ZDA »kršitve mednarodnega prava v njihovi agresivni vojni proti Vietnamu«.

Tokijsko sodišče, ki ga je konstituiral japonski Komite za raziskave ameriških zločinov v Vietnamu, je prav tako izjavilo: »Japonska vlada in kapitalistični monopol sta kriva zaradi pomoči ZDA pri njihovih vojaških naporih v Vietnamu«.

Obsodba je bila sprejeta tretji, zadnji dan zasedanja tokijskega sodišča, ki je začelo zasedanje v ponedeljek.

Predsednik sodišča in predsednik univerze Ričuneikan dr. Hiroši Suekava, je izjavil, da bo obsodba tokijskega sodišča poslana Russellovem Mednarodnemu sodišču za vojne zločine v Vietnamu, ki bo drugič zasedalo oktobra v Köbenhavnu.

s

12. novembra, beograjska Politika prinaša naslednji intervju svojega dopisnika iz Pariza z Jeanom-Paulom Sartrom:

Tiskovna konferenca in nekoliko sestankov Organizacijskega komiteja so zabeležili v Parizu začetek zadnje runde priprav na novo zasedanje Mednarodnega sodišča lorda Russella, ki se bo pričelo 20. tega meseca v Köbenhavnu. Ob tej priliki smo zaprosili predsednika sodišča, filozofa Jeana Paula Sartra, da za bralce Politike pojasni namen tega drugega javnega procesa s tožilcem, pričami in advokati, žal, brez možnosti, da bi izrekli končno obsodbo.

»Tokrat — je rekel Sartre — bo število prič, ki bodo prišle iz Južnega Vietnama, veliko večje, kot je bilo v Stockholmu. Poklicane bodo, da potrdijo ali ovržejo obtožbe proti ZDA, ki so obdolžene genocida v tej deželi, kemijske vojne, odpiranja koncentracijskih taborišč ter slabega ravnanja z ujetniki — borci FNL. Obtožnica je razširjena tudi na nekatere druge dežele. Tu ne mislim samo na tiste države, katerih čete se ramo ob rami bojujejo z Američani v Vietnamu. Beseda gre o Japonski in Zahodni Nemčiji ter o njihovem domnevnem posrednem sodelovanju v vojni. Med drugim trdijo, da Nemci izvažajo v Južni Vietnam kemijske substance, neobhodne za izdelavo strupov. Tudi temu zasedanju Mednarodnega sodišča bo predsedoval profesor Dedijer«.

Na vprašanje, če namerava sodišče razširiti svojo dejavnost, ker je sprejelo več pritožb, ki se ne nanašajo na Vietnam, je Sartre odgovoril: »Res smo

prejeli številne pritožbe. Omenil bom samo nekatere primere: Arabska liga ter tri arabske dežele so obtožile Izrael, Kurdi se pritožujejo nad Turki, Iranci nad Iračani, portugalski demokrati so poslali prijavo proti Salazarjevim vojnim zločinom v portugalskih kolonijah v Afriki, skupina alžirskih politikov je zahtevala, da raziščemo status in usodo Mohameda Ben Bele, toda to še zdaleč ni vse. Preden začnemo obravnavati te zahteve, bo sodišče moralo obvezno sprejeti načelno odločitev o tem, ali naj se spremeni v stalno mednarodno telo ali ne. Stojim na stališču, da se moramo trenutno ukvarjati samo s problemi, ki nam jih prinaša vietnamska vojna.

V zvezi s sojenjem v Köbenhavnu je bilo danes objavljeno v Parizu, da bo šlo še pred 20. novembrom v prodajo 50.000 izvodov knjige Russellovo sodišče z opisom prvega zasedanja v Stockholmu. Glavni urednik te knjige, ki bo hkrati objavljena v japonskem, portugalskem, švedskem, nemškem, španskem in angleškem jeziku, je predsednik obeh zasedanj, Vladimir Dedijer. V našem jeziku bo knjiga Russellovo sodišče izšla v založbi beograjske založniške hiše.

IV.

20. novembra 1967: V danskem mestu Roskildu se začne drugo zasedanje sodišča.

V pozdravnem govoru pravi predstavnik ameriških študentov Carl Oglesby, da ni povsem točna ugotovitev, da ZDA niso navzoče na tem procesu, kajti ZDA niso kompaktna celota. Obstajata dve Ameriki, tista militaristična ter ona druga, miroljubna in uporniška, tista manj znana in manj blesteča Amerika... In tej Ameriki pripadajo tudi tisti vojaki v Vietnamu, ki se neprestano narkotizirajo, ki jih narkotik premika kot avtomate vojaških dejavnosti...

Predsednik pravne komisije Matarasse pojasnjuje, da bo sodišče obravnavalo zadnje tri točke obtožbe proti ZDA in njenim pomočnikom v Vietnamu.

Sprejet je bil predlog pakistanskega sodnika Kasurija, naj še enkrat povabijo vlado ZDA, da pošlje svoje predstavnike na sodišče.

Najprej poroča italijanski pisatelj Antonello Trombadori o bombardiranju civilnega prebivalstva. Po tem poročilu zahteva predsedujoči Dedijer od Trombadorija, da izpolni svoje poročilo z natančnimi viri informacij, ki jih je predložil.

21. november: Poročilo predsednika znanstvene komisije dr. A. Behara o potovanju preiskovalnih komisij po zasedanju v Stockholmu ter o njihovih izsledkih, predvsem kar zadeva nova, specialna orožja v Vietnamu, ki jih vojno pravo prepoveduje. Profesor Pierre Dreyfuss s Sorbone poroča o napalmu in fosforju, finski strokovnjak dr. Henrik Foss pa ga dopolnjuje. Ameriški pravnik Stanley Faulkner osvetli pravno stran tega vprašanja.

Francoski pravnik Jouffa postavi tezo, da lahko odločitve sodišča slonijo le na pozitivnem mednarodnem pravu, kar bi v praksi pomenilo, da ZDA ne bi mogle biti obsojene v tem smislu, ker ZDA niso ratificirale konvencije o genocidu.

Predsedujoči Dedijer je znova v širši obliki pojasnil pravne osnove sodišča, ki so širše od pozitivnega prava. Poleg pozitivnega prava se sodišče opira na mednarodna načela humanosti kot na višjo obliko prava, iz katerega izhaja pravica do enakosti, pravica do revolucije.

22. *novembra*: Severnokorejski znanstvenik Paik Il Kon poda poročilo korejskih strokovnjakov. Sorbonski profesor A. Minkowski poroča o defoliaciji gozdov v Vietnamu. Japonsko poročilo o tem poda profesor iz Tokija Fukušima.

23. *novembra*: Vprašanja so zastavljena ekspertom in pričam iz Južnega in Severnega Vietnama.

Francoska advokatinja Giselle Halimi v uvodnih besedah pripoveduje, kako je vodila anketo med bivšimi ameriškimi vojaki iz Vietnama za časa svojega obiska v ZDA.

Zasliševanja ameriškega vojaka Petra Martinssona.

24. *novembra*: Zasliševanje ameriškega vojaka Davida Tucka.

Zasliševanje ameriškega inštruktorja Donalda Duncana.

25. *novembra*: Dedijer izjavi, da ne bo sprejel kot priče štirih ameriških dezertarjev, ki so zapustili ameriško vojno ladjo na Japonskem in pobegnili v ZS, kajti sodišče ima priče neposredno iz ZDA, bivše ameriške vojake, ki se po zasliševanju vračajo v domovino.

Jean-Paul Sartre obsoja New York Times, da je odpoklical svojega dopisnika takrat, ko so potekala zasliševanja ameriških vojakov — prič.

Sodniki zastavljajo vprašanja Donaldu Duncanu.

26. *novembra*: Pričevanje priče iz Južnega Vietnama Fan Ti Jen, ki je prebila šest let po različnih temnicah.

Po njenem pričevanju Dedijer kritizira tisk lorda Thomsona iz Anglije, ker ne mara prinašati vesti o delu sodišča ter tako prikriva resnico pred angleškim narodom.

27. *novembra*: Pričevanje anketne komisije sodišča, ki je obiskala ozemlje v Južnem Vietnamu.

Pričevanje predstavnikov Kambodže in Laosa ter predstavnikov delegacije Nacionalne fronte Južnega Vietnama.

28. *novembra*: Izpraševanje strokovnjakov in prič o Laosu in Kambodži.

29. *novembra*: Govor dr. Han Ngok Tača, ministra za zdravstvo Demokratične republike Vietnam.

Dokumentarni film Jorisa Ivensa.

Govor japonske delegacije o odgovornosti Japonske, ker dopušča bazo na Okinawi za vojno v Vietnamu.

Nemški zdravnik Eric Wolf, ki je zapustil bolnišnico v Hueu 20. novembra, nastopi kot priča.

30. *novembra*: O pravnih aspektih genocida govorita Aybar in Matarasso. Lelio Basso poda predlog zaključkov sodišču.

1. *decembra*: Dedijer prebere odločitev sodišča:

I. vprašanje

Ali je siamska vlada sokriva pri agresiji, ki jo vodi vlada ZDA proti Vietnamu?

DA, soglasno.

Ali je filipinska vlada sokriva pri agresiji, ki jo vodi vlada ZDA proti Vietnamu?

DA, soglasno.

Ali je japonska sokriva pri agresiji, ki jo vodi vlada ZDA proti Vietnamu?

DA, z osmimi glasovi proti trem.

(Trije člani sodišča, ki so glasovali proti, se strinjajo, da japonska vlada veliko pomaga ZDA, vendar se ne strinjajo o njeni sokrivdi v zločinu agresije.)

II. vprašanje

Ali je vlada ZDA zagrešila agresijo proti ljudstvu Laosa v skladu z definicijo, ki jo podaja mednarodno pravo?

DA, soglasno.

III. vprašanje

Ali so oborožene sile ZDA uporabile ali eksperimentirale z orožji, ki jih vojni zakoni prepovedujejo?

DA, soglasno.

IV. vprašanje

Ali so bili vojni ujetniki, ki so jih zajele oborožene sile ZDA, tretirani v nasprotju z vojnimi zakoni?

DA, soglasno.

V. vprašanje

Ali so oborožene sile ZDA nehumano ravnale s civilnim prebivalstvom, kar je prepovedano in je v nasprotju z mednarodnim pravom?

DA, soglasno.

VI. vprašanje

Ali je vlada ZDA kriva genocida proti ljudstvu Vietnamu?

DA, soglasno.

Sartre in Schwartz bereta obrazložitev odločitve sodišča.

Predstavniki Demokratske Republike Severnega Vietnama preda Sartru in Dedijeru veliki kovinski pokal, napravljen iz kosov 2500 ameriških bombnikov, sestreljenih nad Severnim Vietnamom, predstavnik Nacionalne Fronte Južnega Vietnama pa preda zastavo Fronte, izvezeno z zlatom. Dedijer zaključi zasedanje z vzklikom:

»Naj živi svobodni Vietnam!«

1. decembra: Na sodišče so prišli s prošnjami, pritožbami ali tožbami, zahtevaje od njega, da razširi svoje delo tudi na Egipt, Sirijo, Irak, oglasili so se grški demokrati, Kurdi, obtožujoč Arabce in Turke, advokati Ben Bele, jemenska rojalistična plemena itd.

Sodišče se je tudi o tem odločilo in poslalo zainteresirancem naslednje sporočilo:

»Sodišče je s svojim delom pokazalo, da je nujna sestavina človeške vesti in hvaležni smo, da ste nam s svojimi zahtevami izkazali zaupanje. Vendar se glede na našo prvotno nalogo, in ta je raziskovanje vojnih zločinov v Vietnamu, ter zaradi omejenih materialnih sredstev, moramo z največjim obžalovanjem omejiti v svoji aktivnosti izključno le na vojno v Vietnamu, vse dokler se bosta tam dogajali agresija in genocid. Šele če se bo končala ta agresija, si sodišče pridržuje pravico, da bo začelo preiskovati tudi druge primere vojnih zločinov.«

6. decembra, AFP javlja iz Hanoja:

»Russellovo sodišče — »nürnberški proces« za ameriške imperialiste.

Severnovietnamski časopis Nai dan piše danes, da je Russellovo Mednarodno sodišče za raziskavo vojnih zločinov v Vietnamu izreklo politično in moralno obsodbo ZDA. List nadaljuje, da je bil to »nürnberški proces« za ameriške imperialiste.

»Uspeh sodišča je nov dokaz o žalostni izolaciji imperialistične klike. Odločitev sodišča opogumlja naš narod, prav tako pa tudi prispeva k prebujanju zavesti vseh narodov, ki se bore proti ameriškemu imperializmu, sovražniku številka 1 vsega človeštva ter miru v svetu.«, piše Nai dan.

Časopis na koncu poudarja, da ameriško bombardiranje celotnega Vietnama ne more rešiti ZDA poraza, ter končuje s trditvijo, da dajejo narodi vseh petih kontinentov vedno večjo podporo pravični stvari, za katero se bori vietnamski narod.

PRIČEVANJA AMERIŠKIH VOJAKOV

Kot se je nekoč Francija zapletla v Alžiriji, tako se je sedaj ZDA z Vietnamom. Zapletena je v vojno posebne vrste, kjer se mora boriti proti odporu vsega naroda. V tej nesrečni vojni uporablja metode, ki jih človeška vest ne more sprejeti: eksekucije po hitrem postopku, mučenja, »zbiralna« taborišča, uničevanje celih vasi... Washington uradno priznava uporabo plinov in različnih kemičnih sredstev. V uradnem poročilu State Departmenta z dne 5. maja leta 1967 je prvič javno priznana uporaba bomb C. B. U., in ne glede na zgradjanje vseh strokovnjakov vsega sveta, pentagonski stratezi neovirano trdijo, da so tarče teh bomb samo vojaški objekti.

Pošastnost tega kolesja je v tem, da uničuje bistvene vrednote vsakega človeka in si v tej vojni stojita nasproti dva najbolj nesorazmerna nasprotnika v vsej zgodovini vojn. Na eni strani je prva industrijska sila sveta, ki se bori proti majhnemu, revnemu in nerazvitemu narodu na drugi strani, čeprav le-temu pomagajo močni zavezniki.

Mnoga dejstva so nam že znana iz številnih pričevanj in pa misij, ki so bile v Severnem Vietnamu in v južnih osvobojenih pokrajinah. Pred šolami in do tal porušeni bolnišnicami za gobavce, pred ustreljenimi ljudmi ali trupli otrok, razkrojenimi od napalm bomb, pred uničenimi žetvami smo se zavedeli rezultatov teh uničevalnih akcij.

Do nedavnega so bili dokazi neke vrste »eksterieri« ameriškega vojnega stroja, ki smo ga spoznali po njegovih zločinih, to se pravi, potem ko se je že sprožil. Nismo vedeli, kako se je sprožil, kako je sestavljen, kakšne so njegove zmožnosti, kako močne so njegove lovke. Nismo vedeli, da je bilo to kolesje sistem in rezultat neke odločitve.

Pet ameriških državljanov — Peter Martinsen, Dave Tuck, Donald Duncan, Moore Robin, Peter Bourne — različnih po političnem prepričanju, po socialnih položajih, po funkcijah v ameriški vojski, celo po barvi kože, je danes izpolnilo še eno vrzel: govorili so. Njihova edina skupna točka: pripadnost ameriškim bojnim enotam v Južnem Vietnamu. Z različnimi položaji in čini so bili sami akterji te vojne. Nekateri med njimi so prišli priznat zločine, ki so jih storili na povelja, drugi, kot Robin Moore, so jih opravičevali. Toda vsi so se zavedali, da je simpatični in dobrodušni osvobojevalec G. I. povsem podoben francoskim padalcem v Alžiriji ali gestapovskim rabljem.

Njihovo spoznanje je hudo, njihove izkušnje jim ne dopuščajo verjeti, da je vse skupaj samo osamljeno naključje.

Je ta vojna pravična ali ne?

Na to vprašanje si še vedno ne morejo odgovoriti. Sprašujejo se, si odgovarjajo z nejasnimi odgovori, ki so bolj moralne kot politične narave.

Čutijo se dolžni pred svojimi rojaki in jim hočejo povedati resnico o Vietnamu.

Se vedno slišim Petra Martinsena, ki sem ga spraševala v San Franciscu. Ko je govoril na zaslišanju v Københavnu, je bolešno vzdiknil:

»Lahko bi se reklo, da Američani samo zato ne morejo počenjata vojnih zločinov, ker so pač Američani. Razumeti je treba, da ni potrebno biti ravno nacist, če počenjaš vojne zločine in če ubiješ šest milijonov Židov.«

»Vsakdo sodeluje pri mučenjih, čeprav so vsi normalni ljudje. Najprej udariš človeka zato, ker hočeš kaj dobiti... potem iz jeze... in končno za zabavo.«¹

Peter Martinsen je sebi analiziral ta proces dehumanizacije, ki ga je močno vznemiril. Star je 23 let in je študent psihologije na univerzi v Berkeleyu (Cal.) in sedaj piše esej o krivdi vojnega zločinca. Od prvega trenutka najinega srečanja mi je jasno povedal, da je bil nasprotnik komunistične ideologije in ji ni nameraval služiti s svojim pričevanjem. Zato tudi ni hotel govoriti javno. To je naredil zato, ker je hotel rešiti težko krizo svoje zavesti z izpovedjo, po drugi strani pa, da bi postavil vsakega svojih rojakov pred vprašanje vesti.

Njegova izkušnja je »tehnično« izpraševanje ujetnikov. Od septembra 1966 do junija 1967 je bil v 44. obveščevalnem vojnem oddelku, kjer je vodil nekaj tisoč preliminarnih zaslišanij med prebivalstvom na bojišču v Južnem Vietnamu in okoli sto zaslišanij sumljivih oseb. Kot pravi, je bila njegova moč nad ujetniki »moč nad življenjem in smrtjo«. Bil je vzoren vojak in spreten izpraševalec. S fronte se je Peter Martinsen vrnil odlikovan. Delal je dobro. Kako? Poslušajmo ga.

Med operacijo Cedar Falls je Martinsen videl umreti nekega Vietnamca med mučenjem. »Ameriški oficir ga je mučil z elektriko. Vietnamec se je sesedel

¹ Kolikor niso ameriški oficirji sami mučili, so kot gospodarji dajali navodila in vodili zasliševanja.

in umrl. Že je začel popuščati, hotel je spregovoriti ravno v trenutku, ko je umrl...«

Na eno naših vprašanj je Martinsen odgovoril suho in precizno: »Ne poznam enega samega zasliševanja v Vietnamu, da ne bi bil pri tem storjen vojni zločin (po določilih ženevske konvencije).

Smešna in lažna bi bila trditev, da mučijo samo Južni Vietnamci. Nikoli nisem videl, da bi bili zasliševali samo Južni Vietnamci.«

POVELJEVAL JE AMERIČAN

Dave Tuck pripoveduje:

»Februarja 1966 sem v taborišču Holloway blizu mesta Pleiku videl, kako so Južni Vietnamci pod poveljem ameriškega oficirja mučili pripadnika Vietkonga. Zvezan je ležal na zemlji. Nož so mu zabadali pod nohte in v stopala. Ker je bilo njihovo delo zaman, so mu zabadali nož tudi pod spodnjo veko. Še vedno ni spregovoril. Posadili so ga v kletko, spleteno iz bodeče žice, naslonjenega na dlani in kolena. Kakor hitro se je premaknil, so se mu bodice zarile v telo. Tako so ga pustili dva dni... Mučitelji so bili Južni Vietnamci, poleg pa je bil ameriški oficir, ki je po prevajalcu dajal povelja za to »delo«.

O tem »delu« in o drugem je Dave Tuck govoril tako preprosto, kakor je sam preprost. Je nočni čuvaj v Clevelandu (Ohio), z nepopolno šolsko izobrazbo. Star je petindvajset let in se je v Vietnamu boril v 55. pehotnem polku od januarja 1966 do februarja 1967. Tuck je črnc, in kot vsi črnci njegovega polka je tudi on užival popolno prednost bojevanja v prvih bojnih vrstah. Še vedno je verjel v nujnost partikularne strategije in ni naivno mislil, da bi lahko bila ta vojna tudi rasistična.

O svoji poti pripoveduje:

»Pred odhodom v spopad je komandant enote podpolkovnik Jackson v svojem nagovoru med drugim dejal tudi naslednje: »Hočem, da udarite tako močno po teh Vietnamcih, da bo ta zemlja preplavljena z njihovo krvjo.«

»Bili smo presenečeni, ker smo mislili, da je treba razlikovati med vietnamskim narodom in Vietkongom. Mislili smo, da smo poklicani kot obramba vietnamskemu narodu pred Vietkongom... pred komunizmom, ki je kratil narodu svobodo... Toda oficirji so imenovali vse Vietnamce gnusne primerke, da je lahko samo mrtev Vietnamec, dober Vietnamec.«

Tuck je spregledal vojno v Vietnamu in stanje črncev v ameriški armadi. »Mnogi barvasti vojaki smo tedaj razumeli, da nas imajo tukaj, kot bi bili Vietnamci.«

TO JE BIL UKAZ

Tuck je doživljal z drugimi G.I. in oficirji pri napadih na vietnamske vasi »minute norosti«.

»Vedno, kadar so streljali na nas iz kakšne vasi,« pripoveduje Tuck, »smo imeli tako imenovano minuto norosti. V tem času je lahko vsakdo na slepo izpraznil svoje orožje (tank, mitraljez ali kaj drugega) na vas... Vsak Vietna-

mec je bil za nas Vietkongovec, dokler ni dokazal nasprotnega. Ko je minila »nora minuta.« smo zbrali prebivalce vasi...

Blizu kamboške meje smo zasedli vas Du-Kho. Neka ženska se ni postavila v vrsto tako dobro kot drugi. Oficirju se je zdela sumljiva, približal se ji je, ji nekaj rekel in ženska se je napotila h kupu drv... (nismo vedeli, zakaj je šla tja...) Nato mi je oficir ukazal, naj jo ustrelim... To sem tudi storil.

Tuck dodaja: »Žal mi je, da sem to storil, toda to je bil ukaz.« Kakšni so bili ukazi o ravnanju z ujetniki in z navadnimi osumljenci?«

Tuck je navedel primer:

»Po končanem boju 50 milj severno od Ban-Metua je dne 25. marca 1966 ležalo več ranjenih Severnih Vietnamcev po bojišču. Vsi smo bili razkačeni, ker je to bil naš prvi boj in je padlo več naših... Američan japonskega rodu, narednik Kakahaši, je vzel svojo mačeto in odsekal glavo nekemu vojaku, ranjenemu v prsi... Vojak je bil še živ. Odsekano glavo je narednik vrgel po griču v opomin drugim Severnim Vietnamcem.

Novembra 1966 sem se ob dveh popoldne peljal s helikopterjem v Hueu. Zraven so bili še pilot, pomočnik pilota, mitraljezec in na tleh ležeči trupli dveh ubitih ameriških vojakov ter dva severnovietnamska ujetnika. Med vožnjo se je eden od ujetnikov začel smejati... Mitraljezec je to opazil in povedal pilotu, ta pa je takoj ukazal: »Throw that son of a bitch out!« (Vrzi tega k... sinu ven!) To so takoj storili. »Ko ste govorili o tem ujetniku, ste omenili, da so bili takšni primeri pogosti. Bi nam lahko navedli, koliko primerov ste sami videli?«

»Kar lahko povem, je samo to, da nikoli nismo pustili, da bi ujetniki umrli zaradi ran. Vedno so jih prej pokončali. Večkrat sem videl, kako so ranjeni ujetniki čakali na evakuacijo v bolnišnico, a so jim G. I. poslali kroglo v glavo in se jih znebili.

* * *

Robin Moore, Peter Bourne in Donald Duncan so lanskega maja pod prisego pričali pred kolumbijskim vojnim sodiščem.

Za priče jih je poklicala obramba vojnega zdravnika Howarda Levija, obtoženega, da je odklonil inštruirati rekrute sanitetnega korpusa ameriških posebnih sil, ki naj bi služile v Vietnamu. Doktor Levy je bil obsojen na težko prisilno delo, ker sta mu etika njegovega poklica in mednarodna konvencija branili pokoriti se nečloveškim poveljem. To so bile glavne poteze njegove obrambe. Trdil je, da bi bolničarji in zdravniki, ki bi jih inštruiral, neposredno in posredno sodelovali v grozotah vietnamske vojne.

Kapitan Levy in njegova obramba so bili prisiljeni obtožiti vojno v Vietnamu in metode, ki jih uporabljajo enote posebnih sil. Priča Robin Moore je — kar je treba poudariti — proti nadaljevanju takšne vojne v Vietnamu, kakršna trenutno je, ker meni, da je to slab boj proti komunizmu. Med pogovorom z njim v New Yorku me je z ognjevitostjo skušal prepričati, da je edini izhod iz vietnamskega konflikta, takojšen napad na Kitajsko. Napisal je knjigo, posvečeno slavi enot posebnih sil: »The Green Berets.« Na vprašanje pooblaščenca kolumbijskega sodišča se je sam označil za »pouradenega glasnika« in »močnega branitelja« tega elitnega orožja.

Kot poseben dopisnik revije Look je Robin Moore preživel osem mesecev v Vietnamu z enotami posebnih sil in z njihovimi operacijami.

Zločine, ki jih je videl, omenja, ne da bi jih vrednotil kot strokovnjak, ko poroča o nujnosti akcije v dani situaciji.

Peter Bourne, druga priča na procesu Levy, je zdravnik v raziskovalnem inštitutu Walter Reed v Washingtonu. V Vietnam ga je poslal njegov inštitut, kjer je delal kot šef nevropsihiatrične sekcije. Moral je strokovno proučiti reakcije enot posebnih sil.

V nasprotju z Moorom, ognjevitim pristašem »Pax americana, in Duncanom, radikalnim levičarjem, Peter Bourne ne čuti nobene politične angažiranosti. Je nevtralen in na to vojno gleda samo s pravnega in historičnega vidika. V Vietnam je šel kot strokovnjak, da bi opravil nalogo, ki mu je bila dana.

VI STE UČITELJ MUČENJA

Tretja priča je Donald Duncen, izkušen instruktor obveščevalne službe posebnih sil. Sodelujejo pri vajah enot, ki odhajajo v Vietnam. Leto in pol je poučeval metode, potrebne za izpraševanje v gverilski vojni. V Vietnamu je prehajal s teorije na prakso, ko je koordiniral operacije enot v boju. Postal je eden od ustanoviteljev plana Delta 1965. Kot uradno zadolžena oseba za pripravo celotnega poročila o delovanju posebnih enot je imel v rokah tajno dokumentacijo vojne obveščevalne službe.

Po vrnitvi iz Vietnama je napisal *The New Legions*, ki bo prikazala ameriški javnosti »trening« in njegovo izvajanje na terenu.

Izpovedi teh treh prič dajejo nove dimenzije pričevanjem Martinsena in Tucka. Iz dogodkov, izkušenj in vesti preidemo na posploševanje, na sistem, na politiko vse države. Duncen brez olepšave osvetljuje »trening« tistih, ki so jih poslali v boj.

»To, kar sem učil, ni bilo niti najmanj dvoumno. Vedeli so, kakšne metode morajo uporabljati... Če bi kdo rekel: 'Vi ste učitelj mučenja!', bi mu odgovoril: 'Učim samo to, kar tudi drugi delajo.' Tako se uči, kako streti moda, kako tolči po glavi, pokriti z vedrom, kako obesiti človeka na verigo in ga vrteti, kako povzročati duševne zmedenosti in izgubo občutka za čas.

Med drugim uporabljajo tudi električno dvojno E. A. telefona z baterijami, ki je vezan na genitalne organe. Pri učenju teh metod pa vedno poudarjajo, da ne sme na žrtvi ostati nobena sled. Robin Moore je nerad uradno priznal:

»Res je, pentatol je bil uporabljen v Vietnamu. Prvič sem to opazil, ko je bilo nekemu zdravniku ukazano, naj ga uporabi... Videl sem mučenja... Edina možnost, ki jo imajo ameriški oficirji, če se ne strinjajo z vsem tem, je, da gredo stran. Če bi pa poskusili narediti več, če bi poskusili ustaviti poveljnika vietnamskega taborišča pri njegovem delu, bi bili odstavljeni in njihova vojna kariera bi se končala.

Zahtevali smo od hribovcev, da so zbirali desne uhlje mrtvih sovražnikov. Za te uhlje so dobili nagrade... V svojem sektorju sem videl mnogo uhljev...

Ena naših nalog je bila tudi ta, da smo zbrali hribovce in jih peljali v neke vrste center za begunce, kjer so bil varni pred Vietkongom. njihove vasi smo pa morali zažgati, da ne bi služile Vietkongu...«

Na vprašanje Levijeve obrambe: »Govorili ste o ekipah za uboj. Kaj je to ekipa za uboj?«, je Robin Moore odgovoril: »To je skupina, ki je izvežbana v iskanju kakega ‚cilja‘. ‚Cilj‘ je oznaka za osebo, ki jo je treba ubiti iz političnih ali katerih drugih razlogov... To je gverilski postopek z istim namenom kot zdravnikovo prizadevanje pridobiti zaupanje naroda. Če kakšna vplivna oseba F. L. N. našemu ‚trudu‘ nasprotuje, smo jo prisiljeni ubiti.

Donald Duncen pripoveduje o drugih podrobnostih:

»Ekipe za uboj, kakor jih imenujemo, so nastale po planu Delta. Leta 1965 je bilo določeno, da je treba najti možnost, da bi razbili temeljno konstrukcijo vasi v južnih pokrajinah... Ko smo zasedli vas, smo jo obkolili, tako da ni mogel vanjo noben zunanji vpliv. Tedaj so morali *Revolutionary Development Cadres* prevzgojiti narod s psihološkimi metodami. V vsaki vasi so se našli ljudje, ki so hoteli ovirati to prevzgojo. Da bi se jih znebili, so bile osnovane te skupine. Lahko so uporabljale vse znane metode. Za trening, prevoz in orožje so poskrbeli Američani.

HIŠE SO GORELE

Na vprašanje obrambe je Peter Bourne raje opisal dogodek:

Bil sem v patrulji, ko smo zasedli neko vas zgodaj zjutraj. Zbrali smo vse vaščane na sredi vasi in agent obveščevalne službe je izločil petdeset ljudi, o katerih so mislili, da so vietkongovci. Ker je bilo več ranjenih, smo dobili povelje, da poskrbimo zanje... Čez nekaj časa so bile vse hiše v plamenih... Stopil sem v neko gorečo hišo in zagledal na tleh zvezanega človeka. Z vrat kolibe sem takoj zakričal vietnamskemu poročniku: »Ali ste mislili zažgati tega človeka živega?« Smeje mi je odgovoril: »Saj je mrtev!« Stopil sem v hišo in ugotovil, da je bil samo zvezan. Prerezal sem mu vrvi in zapustila sva kolibo ravno v trenutku, ko se je sesula.«

Po mnenju Petra Bourna so vsa mučenja ujetnikov sistematična. »To je takó vsakdanje vprašanje, da nihče ne razmišlja o njem. Ko gre za prepričane vietkongovce, vietnamske sile menijo, da jih ni potrebno mučiti. Po navadi jih takoj ubijejo. Za ljudi, infiltrirane iz Severnega Vietnama, uporabijo vse mučilne metode.«

* * *

»Grozno je dejstvo, da je zaradi te vojne pomorjena polovica prebivalstva.«

To je izjavil Edward Kennedy v International Rescue Committee, 31. oktobra 1967.

Ko je hotel opisati življenje petih milijonov Vietnamcev po taboriščih, je bil zelo razburjen in spočetka ni mogel reči drugega kot »jame smrti«.

»Obiskal sem tri ali štiri taka taborišča... Življenjske razmere so obupne. Brez vode... brez postelj...«

In Tuck pravi ves iz sebe:

»Ljudje, ki sem jih videl, so umirali od lakote. Nekega dne sem moral raztovoriti odpadke v neki jami. Komaj sem končal, ko je že tolpa otrok dobesedno skočila v jamo in se tepla za odpadke kot živina.

Ta taborišča, kjer so ženske prisiljene prostitutirati se za obstoj, kjer ni nobenih hiš, ni higijene.« In kot pravi Kenedy: »kjer so ljudje kot živina zgnani za bodečo žico.«

Martinsen pa dodaja, da so jih ameriške oblasti krstile za »vasice novega življenja«. Po isti logiki so namenjene te vasice za obrambo »svobodnih ljudi«.

Proti takemu mišljenju se je vendarle organizirala opozicija. V ZDA gibanja kot S. A. N. E., Peace and Freedom, S. D. S., Veterans against War, New Radicals, ki hočejo spremeniti svojo družbo in imajo edini cilj — končati vojno v Vietnamu. Črnci, prekleti v tej deželi obilja, pa so temu boju dodali še novo razsežnost: raztrgati strukture, ki jih tlačijo.

Toda pričevanja prič na procesu Levy in na Russellovem sodišču ne morejo biti reducirana samo na njihove emocionalne dimenzije. Ne glede na to, da je Robin Moore vzkljnil: »Potrebno je zmagati v tej vojni!«, da so se drugi (Duncan, Martinsen, Tuck) vrnili v domovino in se spustili v strašen boj za zmago miru, glavno je, da so govorili. Še bodo govorili in poskušali z vsemi drugimi zaustaviti to gangreno.

Giselle Halimi

Posebej za Le Monde in Sodobnost
Prevedla A. N.

VIETNAM IN AMERIKA

Steward Meacham, ameriški kveker, ki se je vrnil iz Južnega Vietnama, poroča, da so v soboto 26. avgusta, medtem ko je bil v Saigonu, pripadniki Narodnoosvobodilne fronte prišli v štiri kinematografske dvorane, ugasnili projektorje, prižgali luči in govorili z ljudmi. Ko so končali, so prav tako nevsiljivo zapustili dvorano.

Ta mali dogodek, ne nenavaden za povezanost F. N. L. s prebivalstvom, nas opozarja na nekatere stvari v zvezi z bojem v Vietnamu, ki imajo taktičen pomen tudi za delovanje Združenih držav v tej deželi, kajti s tem se začena nova stopnja dela, stopnja, v kateri se aktivni odpor vključuje v razsvetljevanje prebivalstva in masovni protest kot glavno metodo akcije.

Najprej o situaciji v Južnem Vietnamu:

1. Opisani incident osvetljuje kot lažno ameriško propagando, češ da se delo F. N. L. oslanja na teror in izsiljuje podporo in zaščito drugače sovražnega prebivalstva. Ne glede na to ta trditev tudi sicer ni imela nikakršnega smisla, kajti kako bi mogli verjeti, da zmore »V. C.« oboje: terorizirati ljudi in jim zaupati svoja lastna življenja, ko se enote Vietkonga premikajo v obljudena naselja in odhajajo iz njih ali pa napredujejo skozi vasi, ki mejijo na tabore ameriške armade, ne da bi jih pri tem odkrili.

Daleč od ustrahovanja vietnamskega ljudstva je taktika F. N. L. osnovana na domnevi, da bodo vsi — če bodo le imeli možnost spoznati — razen že tako pojemajočega števila generalov in vojnih dobičkarjev — da se njihovi interesi mnogo bolj ujemajo z domačim odporom kot pa z interesi tujih zavojevalcev. Novi politični program F. N. L. (septembra 1967) si prizadeva ustvariti pogoje, ki bi marionetne oficirje in marionetne uradnike vrnili pravični stvari in jih